Sahâbîce Sevda

HUBEYB B. ADÎY

Radîyallahu Anhu

وَلَسْتُ أُبَالِي حِيْنَ أُقْتَلُ مُسْلِما
عَلَى أيِّ جَنبٍ كَانَ فِي ألَّلهِ مَصْرَعِي

"Müslüman olarak ve Allah için öldürüldükten sonra nasıl öldürülürsem öldürüleyim, hiç aldırmam."

(İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 476)

Vallahi! Eğer Hubeyb ölümden korktu demeyecek olsanız öyle bir uzatırdım ki namazımı... Çünkü öyle bir lezzet almıştım ki namazdan, saatlerce kılsaydım, yine de kılmak isterdim."

Hubeyb b. Adîy (ra)

(İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 63)

Adı	Hubeyb b. Adîy
Anlamı	Küçük tane, sevgicik
Künyesi	Tespit edilemedi.
Lakabı	eş-Şehid/ Şehid
Baba Adı	Adiyy b. Mâlik b. Âmir
Anne Adı	Tespit edilemedi.
Kabilesi	Amr b. Avfoğulları/Evs
Doğum Yeri	Medine
Doğum Yılı	N. Öncesi, 13/ Miladî, 597
İslam'a Girişi	Hicretin 1. yılı
Sohbet Süresi	4 yıl
Rivayeti	Tespit edilemedi.
Savaşları	Bedir, Uhud
Görevleri	Muallimlik
Vefat Yeri	Mekke
Vefat Yılı	Hicrî, 4/ Miladî, 625
Vefat Yaşı	28

Sahâbîce Sevda
HUBEYB B. ADÎY
(Radîyallahu Anhu)

Allah'a hamd, Resûlü'ne salât ve selam, O'nun (sas) pak ellerinde yetişip, âleme kul nasıl olunur bunu hayatları ile gösteren tüm ashâb-ı kirâma selam, o ashâb içerisinde Peygamber nasıl sevilir, sahâbece sevda ne demektir, ölümüne sevda ne anlama gelir, şehadete nasıl âşık olunur, şehadet bir mü'min için nasıl ölümlerin en güzeli olur, şehadete yürümek nasıl düğüne yürümek gibidir... Bunları âleme gösteren bu bahsin kahramanı olan Hubeyb b. Adîy'e de selam olsun.

İki Soru, İki Cevap

Hubeyb b. Adîy'in hayat defterinin sayfalarını çevirmeden iki hususa dikkatlerinizi çekmek istiyorum. Bu iki soruyla, hayatına misafir olacağımız bu büyük sahâbînin mirasından daha fazla istifade etmeye çalışacak, onun tarihe bıraktığı derin izleri, sadece kitaplarda bırakmayıp, bugünün dünyasında hayatlarımıza taşımaya gayret edeceğiz.

Nedir bu iki soru?

1. Miladî 6. yüzyılda mı yoksa, miladî 21. yüzyılda mı Hubeyb olmak daha zor?

Hubeyb'in yaptığı direk şehadete yürümek miydi? Yoksa İslâm'ı yaşamak ve yaşatmak için ölümü göze almak mıydı?

Sorular gayet açık, ilk sorudan başlayarak cevap bulmaya çalışalım. Genelde biz sahâbe ile aramızdaki farkları ortaya koyarken, neden onlar gibi dini yaşayamadığımızı sorgularken en başta söylediğimiz şey, onların Efen-

dimiz (sas) ile aynı zamanı ve aynı mekânı paylaşma bahtiyarlığına erdiklerini, sohbet-i risaletin, meclisi nübüvvetin çok farklı bir atmosferi olduğunu bunun da sahâbenin dünyasına olumlu katkılar sağladığını dile getiririz. El-Hak bu doğrudur, bunu kimse inkâr edemez. Ancak şu da bir hakikat ki: Efendimiz'i (sas) gören onunla komşuluk yapan, akrabası olan, hısmı olan nice kimseler ona iman etmeden gittiler. Efendimiz, amcası Ebû Talib için 10 yıl çırpındı, dualar etti, gözyaşları döktü olmadı. Ebû Leheb onun ahlakına hayrandı, bunun için iki kızına talip olmuştu, olmadı. Ebû Cehil 13 yıl O'nu her gün gördü, yine olmadı.[1] Demek ki mesele sadece o günün dünyasında yaşama meselesi değildi. Olaya Hz. Hubeyb çerçevesinden baksak, Efendimiz (sas) ile beraberliği sadece 4 yıl olan [2]bu genç delikanlı, daha birçok akrabası iman etmemişken iman etmişti, babasının annesinin iman ettiğini bilmiyoruz. Medine'de birçokları Efendimiz'in (sas) peygamberliğine şüphe ile bakarken o, hiçbir söylentiye kulak asmamış, Kur'ân'ın daha tamamı inmeden ilahî kelama kayıtsız ve şartsız teslim olmuş, münafıkların ve yahudilerin olumsuz propagandalarının hiçbirinden etkilenmeyerek, bu yolda yürümüş, Müslümanların sayısı daha bine varmadan peygambere âşık bir yürek olmuş ve O'nun yolunda ölmeyi, ölümlerin en güzeli saymıştır.

İnanın Hubeyb'in işi çok zor, o anda bu büyük duruşu ortaya koymak her babayiğidin harcı değil... Sevdiğiniz bir insanın aleyhine küçük bir şey duyuyorsunuz hemen kalbinize şüphe düşüyor, o gün Hubeyb b. Adîy binlerce olumsuz şey duydu, münafıkların, Yahudilerin, akrabalarının ve daha başkalarının sözlerini; ama hiçbir şüpheye kapı açmadan durabildi, bu o kadar kolay bir şey değil...

Gelin 21. yüzyıla, Efendimiz (sas) ile aramızdaki zaman farkı 14 asrı aşmış, 14 asır O'nu (sas) tasdikleyerek gelmiş, Kur'ân tamamlanmış; değil sadece dostlar, düşmanlar bile onun ilahi vahiy olduğunu itiraf etmek zorunda kalmış, Peygamberin peygamber oluşuna kimselerin itiraz edeceği takât kalmamış, Müslümanların sayısı 1,5 milyar olmuş ve her gün dünyanın

[1] Küfür üzere yaşayıp, küfür üzere de ölen bazı Mekkelileri görmek için bkz. el-Mağlûs, *Siyer Atlası*, s. 130-131.

[2] İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 476; İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 358.

dört bir tarafından hidâyet haberleri duyulmaya başlanmış, böyle olunca da inanın 21. yüzyılda Hubeyb olmak, 6. yüzyılda Hubeyb olmaktan daha kolay bir hale gelmiştir. Hiç kimse 6. yüzyılda yaşayanların avantajlı olduklarını, bizim ise treni kaçırdığımızı söylemesin; Hubeyb olmanın kapısı halen açıktır, mesele Hubeyce sevdayı yüreklere içirme meselesidir, Mevlâ bunu bizlere nasip eylesin.

2. Şehadete Yürümek mi, İslâm'ı Yaşamak İçin Ölümü Göze Almak mı?

Gelelim 2. sorumuza, o neydi? *"Hubeyb'in yaptığı, direk şehadete yürümek miydi? Yoksa İslâm'ı yaşamak ve yaşatmak için ölümü göze almak mıydı?"* Bugün mesele cihad ve şehadet olunca, işin söz kısmında bu çağın insanları olarak üzerimizde kimseler yok, bizde laf çok, işin edebiyatı çok; ama hani bu iddianın ispatı dediğimiz zaman ne yazık ki ispatı olacak bir amel yok...

Hal böyle olunca da, sözleri israf ediyoruz, çok konuştuğumuz için yaşamaya takâtimiz kalmıyor. İşin edebiyatını yapmaktan, iş yapmaya sıra gelmiyor. Dikkat edelim, son vahyin ilk muhatapları olan sahâbe nesli ve tabi ki o nesli yetiştiren Kutlu Nebi (sas) 13 yıl Mekke'de oldukları sürece kıtâl dediğimiz cihadın askeri sahasına dair bir tek söz konuşmamışlardır. O günlerde bu konu hakkında bir tek daha ayet nazil olmamıştır. 13 yıl Mekke'deki mücadele bir iman ve akîde mücadelesidir: قُولُوا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تُفْلِحُوا **"Kulû lâ ilâhe illallah tuflihu/ Lâ ilâhe illallah deyin kurtulun"**[3] mücadelesidir.

13 yıl neler gördü, neler geçirdi Müslümanlar; ama dilde ve amelde hep bu yapılmıştır. Peygamber'in (sas) evinden bir parça olan Hz. Hatice'nin ilk eşinden olan oğlu Hâris b. Ebî Hâle müşrikler tarafından şehit edilmiş,[4] tavır aynı; Yasir ve Sümeyye işkenceler altında inletilmiş ve işin neticesinde acımasızca ikisi de katledilmiş,[5] tavır yine aynı; 3 yıl muhasara altında tutulmuş Müslümanlar, alış-veriş yapılmamış, kız alınmamış kız verilmemiş,[6] Müslümanlar öncesinde bilmedikleri bir ülkeye Habeşistan'a hicret etmek

[3] Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned,* XV, 404; Hâkim, *el-Müstedrek,* I, 61; Dârekutnî, *Sünen,* III, 462; İbn Ebî Şeybe, *Müsned,* II, 322.

[4] İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 333, 334.

[5] Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf,* I, 160, Beyhakî, *Delâil,* II, 82; İbn Sa'd, *Tabakât,* IV, 151, X, 286.

[6] Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf,* I, 234; İbn Kesîr, *el-Bidâye,* III, 84.

zorunda kalmış,[7] tavır aynı; Efendimiz (sas), Taif'te taşlanmış, yaralanmış kan revan içerisinde Mekke'ye dönmek zorunda kalmış,[8] Mekke'ye dönerken evine girememiş, o günkü sosyal kural gereği bir müşriğin[9] emânı altında Mekke'ye ancak girebilmiş,[10] tavır aynı; Akabe'de çadırları dolaşmış,[11] arkasında iki kişi biri Ebû Leheb biri Ebû Cehil, onun aleyhinde konuşmuş biri ben onun amcasıyım demiş, onun çocukluğunu bilirim ona inanmayın demiş, tavır aynı; Ebû Cehil, ona ancak zayıflar ve köleler inanıyor demiş, [12] tavır aynı; 13 yılın sonunda Medine'ye gelmiş altı ay mescidin inşâsı ile uğraşmış, mescid bitmiş, menzil bitmiş, mektep inşa edilmiş, muhaât/kardeşlik tesis edilmiş, İslâm toplumu teşekkül etmiş, mindere çıkacak kadar bir güç oluşmuş, Medine Vesikası yapılmış, askerî teşkilatlar kurulmuş, sonra semanın kapılarından kıtâle/savaşa izin veren ilk ayetler Hac Sûresi 39-41. ayetleri nazil olmuş, [13]sahâbe bu ayetleri aldıktan 15-20 gün sonra meydana inmiş, seriyyeler, gazveler arka arkaya dizilmişti.[14] O günden sonra cihad, kıtâl, şehadet dillendirilmiş, duaların başına şehadet konmuştu.

Sahâbe bir hakikati çok iyi öğrenmişti ki şehadet ölümü göze almaktı; ama 'öleyim de imanı mı ispatlayayım' değil; 'İslâm'ı yaşayayım, mahrum olanlara yaşatayım, bunu yaparken ölümü göze alayım, başa ne gelirse sineye çekeyim, ölümü öldürerek, yaşamak için değil, yaşatmak için mücadele vereyim' demekti. İşte Hubeyb b. Adîy'in yaptığı ve bize öğrettiği buydu.

---

[7] Taberî, *Tarih*, II, 221; İbn Esîr, *el-Kâmil*, II, 77.

[8] İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 60; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, I, 237; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 135.

[9] Efendimiz'in (sas) himayesine girdiği müşrik, Mut'im b. Adîyy'dir. Bkz. İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 21; İbn Esîr, *el-Kâmil*, II, 93.

[10] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, III, 137.

[11] İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 204.

[12] İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 81, 82.

[13] *"Kendileriyle savaşılanlara (mü'minlere), zulme uğramış olmaları sebebiyle, (savaş konusunda) izin verildi. Şüphe yok ki Allah, onlara yardıma mutlak surette kâdirdir. Onlar, başka değil, sırf "Rabbimiz Allah'tır" dedikleri için haksız yere yurtlarından çıkarılmış kimselerdir. Eğer Allah, bir kısım insanları (kötülüklerini) diğer bir kısmı ile defedip önlemeseydi, mutlak surette, içlerinde Allah'ın ismi bol bol anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescidler yıkılır giderdi. Allah, kendisine (kendi dinine) yardım edenlere muhakkak surette yardım eder. Hiç şüphesiz Allah, güçlüdür, gâliptir. Onlar (o mü'minler) ki eğer kendilerine yeryüzünde iktidar verirsek namazı kılar, zekâtı verirler, iyiliği emreder ve kötülükten nehyederler. İşlerin sonu Allah'a varır."* Hac 22/39-41.

[14] el-Mağlûs, , *Siyer Atlası*, s. 199-201.

Mesele şehadeti kazandıracak, o güzel yüzlü ölüme ulaştıracak vesilelere sarılmaktı, yoksa evlenmeden çocuk sahibi olmanın hayallerini kurmak değildir. Şehit gibi yaşayanlar, yani hayatlarını imanlarına şahit kılanlar, ancak bu güzel makama ereceklerdir; Rabbim bizleri de onlardan kılsın inşallah...

Kısa Ama Bereketli Bir Hayat

Bu ön bilgiler ışığında gelin Hubeyb b. Adîy'in (ra) hayat defterinin sayfalarını şöyle bir arayalım. Tarihler Miladî 597'yi gösterdiğinde Medine'de dünyaya geliyor. Yani Nübüvvetin sesi Mekke'de yankılandığında Hubeyb, Medine'de 12-13 yaşlarında bir çocuktur. Medine'nin meşhur iki Arap kabilesinden olan Evs kabilesinin Amr b. Avfoğulları koluna mensuptur.[15] Malum olduğu üzere bu kol, Kubâ Mescidi'nin olduğu yerin sakinleridir. O iki bahtiyar insan, Kubâ Mescidi'nin sahibi Külsüm b. Hidm ve Asr-ı Saâdet'in ilk öğrenci evinin sahibi Sa'd b. Hayseme de o kabiledendir.[16] Nübüvvetin 10. senesinde Es'ad b. Zürâre ve beş arkadaşı sayesinde İslâm, Medine sokaklarında yankılanmaya başladığında Hubeyb de çok merak etmiş bu sedayı ve daha o günlerde iman şerbetini içmeye muvaffak olmuştu.[17] O iman ettiğinde 22-23 yaşlarında gençliğinin zirvesinde bir delikanlı idi. Önceleri Es'ad b. Zürâre'nin daha sonraları Mus'ab b. Umeyr'in terbiyesinde yetişmiş, Efendimiz (sas) Medine'ye hicret ettiğinde belli bir seviyenin sahibi olarak gelip Efendimiz'e (sas) biat etmişti.

Mescid-i Nebevî'nin inşaatı bitince Efendimiz (sas) bir rivayete göre 50 muhaciri 50 ensâra,[18] bir diğer rivayete göre ise 83 muhaciri 83 ensâra[19] kardeş kıldığında Hubeyb'in nasibine düşen küçücük yaşına rağmen bir şehadet aşığı olan Umeyr b. Ebî Vakkas [20] olmuştu.[21] Umeyr, meşhur

[15] İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 476; İbn Sa'd, *Tabakât,* IV, 358; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe,* II, 154.

[16] Ayrıca Amr b. Büleyl, Fedâle b. Ubeyd, Rebî b. Adîy, Hür b. Mâlik, Abbâd b. Hâris, Talha b. Utbe'de aynı kabiledendir. Bkz. İbn Sa'd, *Tabakât,* IV, 357-361.

[17] Ebû Nu'aym, *Delâil,* I, 299; Beyhakî, *Delâil,* II, 435.

[18] İbn Sa'd, *Tabakât,* I, 238.

[19] Makrizi, *İmtaü'l-Esmâ,* I, 69.

[20] Bazı kaynaklarda Umeyr b. Ebî Vakkas'ın, ensâr kardeşi Sa'd b. Muâz'ın kardeşi, Amr b. Muâz olarak gösterilir. Bkz. İbn Sa'd, *Tabakât,* III, 166; İbn Habib, *el-Muhabbar,* s. 73.

[21] İbn Seyyidinnâs, *Uyûnü'l-Eser,* I, 232.

sahâbî Sa'd b. Ebî Vakkas'ın küçük kardeşidir. Hicret edip geldiğinde Umeyr sadece 14 yaşlarında bir çocuktur. Efendimiz (sas) onu, o günler kendinden 9-10 yaş büyük Hubeyb'e emanet edecektir. Efendimiz'in (sas) ensâr-muhacir kardeşlerin belirlenmesinde iki tarafı da gözeten seçimi gerçekten takdire şâyandır. Bu işin nasıl isabet ile yapıldığının en güzel delillerinden biri de Hubeyb'in, Umeyr'e kardeş kılınmasıdır. O günden sonra bu iki kardeş cihad ayetlerinin nazilinden sonra sohbetlerinde konuştukları tek mevzu vardır; cihad ve şehadet...

Bedir Yollarında

Günler böyle geçerken Hicretin 2. yılı Ramazan ayının başlarında Bilâl'in sesi yankılandı Medine sokaklarında... Bilâl, Bedir için yiğitleri davet ediyordu meydana... Bu sesi duyar duymaz o günler 16 yaşlarında olan Umeyr de 25-26 yaşlarında olan Hubeyb de meydana atıldı. Efendimiz (sas), askerlerinin Büyûtü's-Sukya denilen mevkide toplanmasını istedi.[22] Neresi orası biliyor musunuz? Eğer bir gün yolunuz Medine'ye düşürse, Medine'den İstanbul'un kokusunu duyacağınız bir yer var; Hamidiye ya da Anbarlı diye bilinen yer, Osmanlı'nın yaptırdığı tren garının bulunduğu yer... Oranın içerisinde küçük bir mescid var; Sukya Mescidi... İşte orası Bedir aslanlarının ilk durağı olan yerdir.

Efendimiz (sas) burada tüm askerlerini sıraya dizmiş son kontrollerini yapıyor. O kontrol sırasında sekiz ismi birer adım öne çıkarıyor. Bunlar yaşları 16'dan küçük olanlardı. Kimi o gün 12, kimi o gün 14, kimi de o gün 16 yaşlarında idi. Bellerine taşımakta dahi zorlandıkları kılıçları takarak Sukya evlerinin önüne gelmişlerdi. Efendimiz (sas) kimin adını ansa ve öne çık dese; bir anda hıçkırıklar yükselmeye başlıyordu. Bunlar sahâbenin çocukları, cihadın, aşkın, sevdanın azık olduğu bir evin yiğitleri...

Efendimiz (sas) bu sekiz delikanlıyı ayırdı. Kim bunlar:

1. Abdullah b. Ömer
2. Üsame b. Zeyd
3. Rafi b. Hadic

[22] İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 264.

4. Berâ b. Azib
5. Useyd b. Züheyr
6. Zeyd b. Erkam
7. Zeyd b. Sâbit
8. Umeyr b. Ebî Vakkas [23]

Her birinin gözyaşlarını bizzat Efendimiz (sas) siliyor; siz daha küçüksünüz biraz büyüyün siz de burada olacaksınız diyor. Kimine, sen cihada gelirsen eve kim bakacak, evin erkeği sen değil misin deyip, gönderiyor; kimine farklı bir şey diyordu. Yedi ismi geri çevirdi, sıra Sa'd'ın küçük kardeşi Umeyr'e geliyor... Umeyr ismi gibi ufak tefek biriydi. İsminin anlamı *"Küçük Ömer/Ömercik"* demektir. Gerçekten küçüktü yapı itibari ile... Efendimiz (sas) onu da Medine'ye göndermek isteyince Umeyr de bir feryat bastı ve ağlamaya başladı, bir taraftan ağlıyor; bir taraftan da şöyle diyordu: "Ya Resûlullah! Vallahi ayırdığın tüm kardeşlerimden ben yaşça büyüğüm, hatırlamıyor musun? Ben daha bir parça çocuk iken Sa'd ile birlikte iman etmiştim. İstersen benim yaşımı Sa'd'a sor." Efendimiz (sas) Sa'd'ı çağırdı ve yaşını sordu; 16'yı bitirmek üzere olduğunu öğrenince ona izin verdi. Buradan sonrasını Sa'd anlatıyor: "Efendimiz (sas), Umeyr'e izin verince öyle bir sevindi ki bu sefer sevincinden ağladı. Bana kılıcını beline bağlamamı istedi, ben de bağladım; ama kılıcı boyundan büyüktü, ne kadar yukarıya bağladımsa yine de ucu yere sürünüyordu." [24]

O halde Umeyr, ensâr kardeşi Hubeyb'in yanına gitmiş ona sevincinden sarılmış ve gözyaşları ile onu da sevincine ortak kılmıştı. Bedir'e giderken bu iki yiğit yol boyunca hep şehadet demişlerdi. O gün o meydanda Umeyr istediğine kavuşacak, Bedir'in 14 şehidinden, kahramanından biri olacak,[25] tabir câiz ise Hubeyb'in şehadet ile yanan yüreğini daha da yakarak gidecekti.

[23] Vâkıdî, *Kitabü'l-Meğâzi*, I, 21; Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, I, 288.
[24] İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 36; İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 166.
[25] İbn Hacer, *el-İsâbe*, III, 36; İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 166.

Hubeyb b. Adîy, o gün Bedir'in meydanında kahramanca savaşacaktı. Mekke'nin tanınmış isimlerinden biri olan Hâris b. Âmr b. Nevfel o gün onun eliyle öldürülecekti.[26]

Şehadet Aşkı

Bedir'den döndükten sonra Hubeyb b. Adîy'in yüreğinde var olan şehadet aşkı daha da alevlenecek, kendisinden yaşça küçük olan muhacir kardeşinin şehit edilmesi onu bu konuda daha da farklı bir noktaya taşıyacaktı. Bedir'den bir yıl sonra Uhud Gazvesi'nde de bu aşk ile katılacak, orada da meydanın ve elindeki kılıcın hakkını verecek; ama şehadet orada da ona ulaşmayacaktı. [27] O günler Hubeyb, bir taraftan Suffa mektebine gidip geliyor, bir taraftan adım adım Efendimiz'i (sas) takip ediyor, elinden geldiğince risalet davası için ne lazımsa onu yapmaya çalışıyor, bir taraftan da dua dua şehadet aşkını Rabbine duyuruyordu.

Efendimiz (sas), Uhud Gazvesi'nin hemen ardından Benî Lihyan kabilesinin reisi olan Hâlid b. Süfyan'ın Medine'ye saldırı hazırlığında olduğunun haberini alır. Bunun üzerine Abdullah b. Üneys'i küçük bir birlik ile bu kabile üzerine gönderir. Giden birlik bu tehlikeyi ortadan kaldırır, kabile reisini öldürür ve Medine'ye geri döner.[28] Yapılan bu sefer Benî Lihyan kabilesinin içerisinde büyük bir intikam ateşini yakar. Ancak, Medine İslâm devletinin karşısına bir ordu ile meydana çıkma güçleri olmadığından, bu sefer farklı entrikalar ve planlar yapmaya başlarlar. Yapılan plana göre aralarından on kişilik bir heyet seçip Medine'ye gönderecekler, Müslüman olduklarını söyleyip, Efendimiz'den (sas) kendilerine Kur'ân'ı tâlim ettirecek muallimler isteyecekler; sonra bu muallimleri Kureyş'e, özellikle yakınlarını Bedir'de kaybeden Mekkelilere satarak hem bundan para kazanacaklar hem de içlerindeki intikam ateşini biraz olsun dindireceklerdi. Bu amaçla on kişilik bir heyet seçip Medine'ye gönderirler. Bu heyet gelir ve Efendimiz'e (sas) geliş sebeplerini anlatırlar. Âlemlere Rahmet olan Kutlu Elçi, âlem-

[26] İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 476.
[27] İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 476; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe*, II, 154.
[28] Vâkıdî, *Kitabü'l-Meğâzi*, II, 532; İbn Seyyidinnâs, *Uyûnü'l-Eser*, II, 39.

lerin tamamına risaletin mesajını yaymak için çırpınıp durduğu bir anda böyle bir talebe yok diyemezdi. Ama bu konuda endişeleri de vardı. Göndereceği Kur'ân muallimlerinin ve elçilerinin başına bir şeyler gelmesinden korkuyordu. Ama gelen heyetler Efendimiz'i (sas) ikna etmiş, kendilerinin güçlü kabileler olduklarını beyan etmiş, o elçileri her türlü tehlikelerden koruyacaklarına dair söz vermişlerdi. Bunun üzerine Efendimiz (sas) de Suffa mektebinde sayıları o günler iki yüzü aşkın talebesi içerisinden gönüllülük esasına dayanarak yedi muallimini Benî Lihyan kabilesine elçileriyle birlikte gönderir.[29] Bazı kaynaklar giden muallimlerin sayının on olduğunu söyleseler[30] de üç kişinin ismini veremezler. Bundan dolayı gönderilen heyetin yedi kişi olma rivayetleri daha güçlüdür. [31]

Peki, kim bu yedi yiğit? Kısaca da olsa bu muallimleri tanıyalım:

1- Âsım b. Sâbit: Bu zat hayatı ile de şehadeti ile de çok orijinal ve farklı bir sahâbîdir. Giden heyetin imamıdır. Yaşı otuzlara merdiven dayamış, ensârdan olup, Bedir'e ve Uhud'a iştirak etmiş, Ashâb-ı Suffa içerisinde de öne çıkan gözde bir talebedir. Kız kardeşi Cemile bint Sâbit, Hz. Ömer'in hanımıdır. Bu yönü ile Âsım b. Sâbit, Hz. Ömer'in kayınbiraderidir. Âsım b. Sâbit, Mus'ab'ın vesilesi ile imanla tanışmış, II. Akabe Biatı'na iştirak etmiş, orada Efendimiz'e (sas) biat edip söz vermiştir. Daha sonra hicrete kadar Mus'ab'ın talebesi olmuş, hicretten sonra da Suffa mektebinde bir Kur'ân âşığı olarak yetişmiştir. O, Kur'ân'ın şirk ve müşriklerle olan mücadelesini okudukça, Kur'ân'ın şirke olan düşmanlığının boyutunu gördükçe hep şöyle dua ederdi: *"Ya Rabbi! Bana bir müşrik eli değdirme. Ne ben onlara dokunayım, ne onlar bana dokunsun."* [32] Bu duanın işin sonunda neye vesile olduğunu birazdan göreceğiz. İşte heyetin imamı olan Âsım b. Sâbit böyle biriydi.[33]

2- Hubeyb b. Adîy: Hz. Hubeyb, bu heyette imam olan Âsım b. Sâbit'in yardımcısı idi. Onun nasıl biri olduğunu sizlere aktarmaya devam edeceğiz.

[29] İbn Esîr, *el-Kâmil,* II, 167; İbn Kesîr, *el-Bidâye,* IV, 63.
[30] Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned,* II, 294; Beyhakî, *Delâil,* III, 324.
[31] Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf,* I, 375; Ebû Nu'aym, *Delâil,* II, 506.
[32] İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 969.
[33] İbn Sa'd, *Tabakât,* III, 534, 535; İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 968, 969; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe,* III, 106; İbn Abdilberr, *el-İstiâb,* II, 330, 331.

3- Zeyd b. Desinne: Hubeyb b Adîy'in can ciğer arkadaşıdır. Yol arkadaşı, yoldaşı, aynı kaderi paylaşan kader kardeşi... Onun da yaşı 25'lerdedir. Aynen Hubeyb gibi Mus'ab'ın ellerinde yetişmiş, Ashâb-ı Suffa'dan olmuş, Bedir'e ve Uhud'a katılmış, sevdayı ve aşkı en büyük vazife bilmiş birisidir. Hâlid b. Ebî Bükeyr'in ensâr kardeşidir.[34]

4- Mersed b. Ebî Mersed: Muhacirdir. İlklerdendir. Bu sahâbî efendimizin çok önemli bir hususiyeti vardır: Gömleği Hz. Yusuf gibi arkadan yırtılanlardandır. Nasıl mı? Mersed, çok güçlü ve çok yakışıklı bir zattı. Efendimiz (sas), onu Bedir Gazvesi'nden sonra, gizlice Mekke'de olan bazı zayıf, güçsüz Müslümanları kaçırıp getirmesi için görevlendirmişti. Çünkü o tek başına bir ümmet, tek başına bir ordu gibiydi. Mersed bu görev için Mekke'de bulunduğu bir sırada, gençlik yıllarında sevgilisi olan Mekkeli bir kadın ile karşılaşır. Kadın kaç senedir görmediği Mersed'i karşısında görünce sevinir ve onu evine götürmek ister. Mersed ise o hayatın eskide kaldığını, imanın buna engel olduğunu anlatır. Ama Züleyha'nın rolüne giren o kadın bir türlü teskin olmaz: "Eğer benimle eve gelmezsen şimdi tüm Mekke'yi senin karşında ayaklandırırım." der. Mersed kabul etmeyince kadın bir anda ortalığı velveleye verir ve tüm Mekke'yi Mersed'in peşine takar. İşte gömleğinin arkadan yırtılması bu olaydandır. Mersed bu olay karşısında bir yolunu bulur, kaçıp gizlenir ve daha sonra kendine verilen görevi eksiksiz yerine getirerek Medine'ye döner.[35]

5- Hâlid b. Ebî Bükeyr: Muhacirdir. Efendimiz (sas) Medine'ye hicret edince onu Zeyd b. Desinne ile kardeş kılmıştır. Şehit olduğu zaman yaşı otuz dörttü. O da diğerleri gibi hem Bedir'e hem Uhud'a katılan Ashâb-ı Suffa'nın yiğit talebelerinden idi.[36]

---

[34] İbn Sa'd, *Tabakât,* IV, 453, 454; İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 647; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe,* II, 357,358; İbn Abdilberr, *el-İstiâb,* II, 122.

[35] İbn Sa'd, *Tabakât,* III, 50; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe,* V, 132, 133; İbn Abdilberr, *el-İstiâb,* III, 440-442.

[36] İbn Sa'd, *Tabakât,* III, 457; İbn Hacer, *el-İsâbe,* I, 456; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe,* II, 116; İbn Abdilberr, *el-İstiâb,* II, 10, 11.

6- Muattıb b. Ubeyd: Ensârdandır. Yirmi beş, otuz yaşlarında aynen diğer dostları gibi Ashâb-ı Suffa'nın talebesi, Bedir'in ve Uhud'un gazisidir. Abdullah b. Tarık ile anne bir kardeştirler.[37]

7- **Abdullah b. Tarık:** Ensârdandır. Yirmi beş, otuz yaşlarında aynen diğer dostları gibi Ashâb-ı Suffa'nın talebesi, Bedir'in ve Uhud'un gazisidir. [38]

İhanetten Şehadete

İşte Benî Lihyan'a gönderilen yedi muallim, bu isimlerden oluşuyordu. Bu muallimlerin en temel özelliği Kur'ân'a ve Kur'ân'ı kendilerine öğreten Efendimiz'e (sas) duydukları aşk ve sevdanın çok ileri bir seviyede olması idi. Zaten bu sevda ve aşk onlara, en büyük mükâfat olan şehadeti kazandırtmıştı. Bu yedi Kur'ân muallimi yanlarında Benî Lihyan kabilesinin elçileriyle birlikte yola koyuldular. Mekke'ye 65–70 km. uzaklıkta Recî' suyu denen yere gelip konakladılar. Konaklanan bu yer çok farklı bir mekândır. Bölge de suyu ile meşhur bir yerdir. Çölün ortasında bir yer olmasına rağmen halen orada 25-30 cm. kazınca berrak ve temiz içilebilecek bir su çıkmaktadır. Âdeta o mekânın bu canlılığı, orada kanlarını akıtan bu Kur'ân muallimlerinin davalarının ebediliğine bir işaret olmuştur

Gece orada konaklayan bu muallimleri tutuklayıp Mekke'ye satmak için bir fırsatını kollayan kabile mensupları, bir şeylerin planlarını yaparlarken Âsım b. Sâbit bunların niyetlerini anlar ve arkadaşlarını da uyandırarak bir anda orada bulunan tepenin arkasına doğru koşarlar. Onların koşması ile oklar üzerlerine yağmaya başlar; ama Müslümanlar tepeye varmayı başarırlar. Derken kabile mensupları, bu Kur'ân öğretmenlerine teslim olmalarını söylerler. Ama şehadet âşıkları bu yedi yiğit teslim olmayacaklarını söyler ve heybelerinde bulunan son oklara kadar karşılarında sayıları iki yüzü aşkın kabile mensubu ile savaşırlar. Okları bitince kabile mensupları daha da saldırılarını sıklaştırır ve orada dört Kur'ân öğretmenini şehit ederler. Geriye

[37] İbn Sa'd, *Tabakât,* III, 526; İbn Hacer, *el-İsâbe,* III, 1867; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe,* V, 216; İbn Abdilberr, *el-İstiâb,* III, 482.

[38] İbn Sa'd, *Tabakât,* III, 525; İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 1071; İbn Esîr, *Usdü'l-Ğâbe,* III, 384, 385; İbn Abdilberr, *el-İstiâb,* III, 61, 62.

üç kişi kalmıştır. Bunlar: Hubeyb b. Adîy, Zeyd b. Desinne ve Abdullah b. Tarık'tır.[39]

Şehit olan dört kişi içerisinde bu küçük kafilenin imamı olan Âsım b. Sâbit de vardır. Âsım'ın dedik ya hep bir duası vardı: "Ya Rabbi! Bana müşrik eli değdirme..." diye, şehadete yürüdüğü son nefesinde de bu duayı tekrarlar. Son nefesini vereceği sırada: *"Allah'ım ben bana düşeni yaptım. Bundan sonrası Senin bileceğin iş, sen bana müşrik eli değdirme!"* demişti. [40] Hain kabile geriye kalan üç kişinin etrafını sarmış, onları tutuklamış ve birbirlerine sıkı sıkıya bağlayarak, ellerini ovuşturmaya başlamışlardı. Çünkü geriye kalan üç Müslüman da Mekkelileri sevindirecek kişilerdi ve bunları teslim edince karşılığında iyi para alacaklardı. Bu eşkıyalar şehit ettikleri dört Müslüman'ın cesetlerini de Mekke'ye götürmek istediler. Özellikle Âsım b. Sâbit'in cesedine çok talip çıkardı Mekke'de... Çünkü Âsım b. Sâbit, Sülâfe isimli bir kadının iki oğlunu Uhud'da öldürmüştü. Sülâfe bundan dolayı ölü ya da diri Âsım'ı getirene yüz deve vereceğini vaat etmişti.[41] Bunun için Âsım'ın cesedi onlar için çok kıymetli idi. Cesedini verip bir sürü para ya da yüz deve alabilirlerdi. Bu amaçla kabile reisi, birkaç adamını Âsım b. Sâbit'in cesedini getirmeleri için gönderdi. Adamlar gitti; ama büyük bir korku ile elleri boş olarak geri döndüler. Neden mi? Çünkü Allah, Âsım'ın duasını kabul etmişti. Ona müşrik eli değdirmeyecekti. Kâbe'yi Ebabille koruyan Allah, Kâbe'nin Rabbi olan Allah'ın kelamını insanlara öğretmek için yola revan olan Âsım b. Sâbit'in bedenini ise arılarla koruyacaktı. Çölün ortasında, gönderdiği bir arı sürüsü ile o cesedi korumuştu.[42] Adamlar ne yaptılarsa bir türlü Âsım'ın bedenine ulaşamadılar. Bunun üzerine kabile reisi, adamlarına geceyi beklemelerini, gece olunca arılar gideceği için, rahatlıkla cesede ulaşabileceklerini söyledi.

Adamlar geceyi beklediler, gecenin bir vakti sessizce Âsım'ın bedenine doğru yaklaştılar. Ortalıkta arı falan kalmamıştı. Âsım'ın cansız bedeni karşılarında duruyordu. İyice yaklaştıklarında bir anda şimşekler çakmaya baş-

[39] Muhammed Emin Yıldırım, *Efendimiz'i (sas) Sahâbe Gibi Sevmek*, s. 95.
[40] İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 969.
[41] Beyhakî, *Delâil*, III, 328; İbn Seyyidinnâs, *Uyûnü'l-Eser*, II, 42.
[42] İbn Hacer, *el-İsâbe*, II, 969; İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 535.

ladı ve gökten bardaktan boşanırcasına yağmur yağmaya başladı. Adamlar yağmurdan kaçıp bir taşın arkasına sığındılar, yağmurun dinmesini beklediler. Dakikalar süren yağmur bitince saklandıkları yerden çıktılar, cesedin olduğu yere geldiklerinde ortada ceset falan yoktu. Aradılar, aradılar bir türlü bulamadılar. Allah, Âsım'ın duasını kabul etmişti; ona müşrik eli değdirmeyecekti. Yağmur suları onun naşını alıp götürmüştü.[43] Adamlar oradan eli boş döndüler. Bunun üzerine eşkıyalar sağ kalan diğer üç Kur'ân muallimini birbirlerine sıkıca bağlamış, Mekkelilere teslim edip, karşılığında bedellerini almak için Mekke'ye doğru yola çıktılar.

Yolda sabah namazı vakti girince bu üç Kur'ân muallimi namaz için izin istediler; ama gözleri dinardan başka bir şey görmeyen kara kalpli ve kara yüzlü adamlar, bu Müslümanlara izin vermediler. Peki, ne yaptı bu Kur'ân âşıkları? Ne de olsa bağlıyız, esiriz, imkânımız yok namaz kılamaz mıyız dediler? Hayır, "iman varsa imkân vardır" mülahazası ile kenarlarına oturdukları kayadan birer birer ellerinden geldiği kadarı ile teyemmüme benzer şekilde bir abdest aldılar teyemmüme benzer diyoruz, çünkü bununla ilgili hüküm o günden iki yıl sonra gelecekti ve sıra ile yapabilecekleri kadar ima ile namazlarını eda ettiler.[44] O hâlde namaz kılmak herhalde sahâbeye nasip olabilecek bir hâldi; o güzide insanlar bu alanda da bir örneklik ortaya koydular.

Mekke'ye doğru yaklaştıkları bir noktada Zahran denen mıntıkada o üç muallimden biri olan Abdullah b. Tarık nasıl yaptıysa bir yolunu buldu ve o eşkıyaların birinin kılıcını aldı, ellerindeki ipleri kesti ve onlarla mücadele etmeye başladı; ama bir anda etrafını saran kabile mensuplarına daha fazla direnemedi ve orada şehit edildi.[45] Abdullah, kervanın beşinci şehidi olmuştu. Geriye sadece Hubeyb b. Adîy ile Zeyd b. Desinne kalmıştı. Kabile mensupları en azından bunları sağ salim Mekke'ye ulaştıralım düşüncesi ile daha tedbirli bir hâlde yollarına devam ettiler. Mekke'ye vardıklarında Zeyd b. Desinne'yi öldürülen babası Ümeyye b. Halef'e karşı Safvan b. Ümeyye,

[43] İbn Hacer, *el-İsâbe,* II, 969; İbn Sa'd, *Tabakât,* III, 535.
[44] Muhammed Emin Yıldırım, *Efendimiz'i (sas) Sahâbe Gibi Sevmek,* s. 95.
[45] Beyhakî, *Delâil,* III, 327; İbn Seyyidinnâs, *Uyûnü'l-Eser,* II, 42.

Hubeyb b. Adîy'i ise yine Bedir'de öldürülen anne bir kardeşine karşı Huceyr b. Ebî İhab satın alacaktı.[46]

Düşmanı Hayran Bırakan Sevda

Elbette bunların satın alma amacı bu iki Müslüman'ı Mekkelilerin gözleri önünde öldürmek, bununla da içlerindeki öfkeyi dindirmek, bir taraftan da Mekke'de Müslümanlara karşı oluşan ilginin önünü kesmekti. Bir müddet onları hapsetmek, Mekke sokaklarında yakınları Bedir'de öldürülen insanların öfkelerini biraz daha kabartmak istiyorlardı. Bundan dolayı bu iki Kur'ân aşığı genci birbirlerinden ayırdılar; Hubeyb b. Adîy'i bir eve, Zeyd b. Desinne'yi başka bir eve hapsettiler.[47] Böylece her gün tehditler, teklifler, işkenceler yaptılar; ama ne yaptılarsa bu iki genci yollarından, imanlarından, sevdalarından vazgeçiremediler. Ölüm bir yönü ile daha kolaydı; ama ölüm korkusu ile yaşatmak daha ağır bir imtihandı. İşte bu iki yiğide böyle ağır bir imtihan düşmüştü; neredeyse bir ay boyunca her gün ölüp ölüp dirilmelerini istiyorlardı; ama onlar öyle bir direniş ortaya koyuyorlardı ki tüm Mekkelileri, kendilerine ölüm tehditlerini savuranları bile hayran bırakıyorlardı. [48]

O günlerin birinde Hubeyb b. Adîy'e, hapis olarak tutulduğu evin cariyesi Maviye isimli hanım -ki bu hanım daha sonra Müslüman olacak ve bize bunları rivayet edecekti.-[49] bir isteğinin olup-olmadığını soracaktı. Hubeyb b. Adîy bu hanımdan iki şey isteyecekti. Bunlardan biri kendisine tatlı su verilmesini ve asla putlar adına kesilen kurban etlerinden verilmemesini; ikincisi ise, öldürüleceği günü öğrenirse, öncesinde haber vermesini... Maviye, Hubeyb b. Adîy'in bu isteklerini yerine getireceğini söyledi.[50] Hubeyb, o evde hapis tutulduğu süre içerisinde, ahlakı, vakarı, edebi ve izzeti ile kendisini gören nicelerinin yüreğine imanın sevgisini düşürmüştü.

[46] Beyhakî, *Delâil*, III, 331; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 65.
[47] Hubeyb b. Adîy'i, Maviye adlı kadının evindeki bir odaya, Zeyd b. Desinne'yi ise Safvan b. Ümeyye'nin kölesi Nistas'ın evine hapsettiler. Bkz. Vâkıdî, *Kitabü'l-Meğâzi*, II, 533.
[48] Beyhakî, *Delâil*, III, 331; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 65.
[49] Muhammed Emin Yıldırım, *Efendimiz'i (sas) Sahâbe Gibi Sevmek*, s. 98.
[50] Vâkıdî, *Kitabü'l-Meğâzi*, II, 534; İbn Sa'd, *Tabakât*, IV, 360.

Ondan çok etkilenip sonrasında iman eden Maviye, onun hallerini bize anlatırken Hubeyb b. Adîy'in şehit olmadan nasıl Allah (cc) katında rızıklandırıldığına dair bir rivayet bize aktarır. Bir gün Maviye, Hubeyb b. Adîy 'i gözetlerken iri taneli bir üzüm dalının elinde olduğunu ve ondan yediğini görür. Mevsim üzüm mevsimi değildir, Mekke'de üzüm yoktur, olsa bile onu Hubeyb'e verecek kimse yoktur. Anlar ki Maviye, Hubeyb b. Adîy, Allah (cc) katından aynen Hz. Meryem gibi rızıklandırılmaktadır.[51] Evet, o cennete gitmeden cennet nimetleri ile rızıklandırılmıştır.[52]

Aradan bir müddet geçince Maviye denen hanım, efendilerinin yarın Hubeyb b. Adîy'i öldüreceklerini öğrendi. Maviye, bunu Hubeyb'e haber verince üzüleceğini zannetti; ancak Hubeyb'de derin bir iç huzur vardı. Sadece Hubeyb, Maviye'den tıraş olmak için bir ustura istedi. Ölüme gitmiyor muydu Hubeyb, peki tıraş niçin? Hubeyb yoluna baş koyduğu Efendimiz'den (sas) ve o yolda yürüyen diğer büyüklerden çok iyi öğrenmişti ki ölümlerin en güzeli şehadetti. [53] Madem şehadet, bir yiğidin düğün günü gibiydi; madem şehadet en büyük sevda ve aşktı, o hâlde ona kavuşulan gün, günlerin en güzeli olmalıydı. O gün şehadet gelini ile evlenilecek gündü ve o güne bir damat gibi gidilmeliydi.

İşte Hubeyb b. Adîy, bundan dolayı, tıraş olup tertemiz bir hâlde Rabbine kavuşmak istemekteydi. Maviye, bu talep gereği Hubeyb b. Adîy'e çocuğu ile bir ustura gönderdi. Sonra birden telaşlandı; esir birine hiç çocukla ustura gönderilir mi diye... 'Ya o ustura ile çocuğuma bir şey yaparsa, ustura ile çocuğumu esir alır, kaçmak için bir fırsata dönüştürürse' diye korktu ve koşa koşa Hubeyb b. Adîy'in yanına geldi. Maviye, bir de baktı ki çocuğu Hubeyb'in dizlerine oturmuş, Hubeyb b. Adîy ona şakalar yapıyor, çocuğunu eğlendiriyor. Bu manzara Maviye'yi öyle bir etkiledi ki o anda yüreğine

[51] *"Rabbi onu güzel bir kabulle karşıladı, güzel bir bitki gibi yetiştirdi; onu Zekeriya'nın himayesine bıraktı. Zekeriya mabedde onun yanına her girişinde, yanında bir yiyecek bulurdu. 'Ey Meryem! Bu sana nereden geldi?' demiş, o da: Bu, Allah'ın katındandır' cevabını vermişti. Doğrusu Allah dilediğini hesapsız rızıklandırır."* Âl-i İmrân 3/37.

[52] İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 181; Beyhakî, *Delâil*, III, 331; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 65.

[53] *"Cennete giren hiçbir kimse, yeryüzündeki her şeye sahip olmak üzere dahi olsa, tekrar dünyaya dönmeyi istemez. Ancak şehit böyle değildir. Şehit, görmekte olduğu yüksek ikram, izzet ve şereften dolayı tekrar tekrar dünyaya dönmeyi ve on defa öldürülmeyi temennî eder."* Müslim, *İmâre*, 29.

ekilen iman tohumu daha da derinleşti. Hubeyb b. Adîy, daha Allah için kanını akıtmadan, vakarı, izzeti ve sevdası ile Mekke sokaklarına iman tohumu ekmeye başlamıştı bile... Hubeyb b. Adîy, Maviye'nin endişelendiğini görünce, "Korkma biz asla bir çocuğa zarar vermez, bizimle savaş halinde olmayanlara el sürmeyiz" dedi. [54]

Daha sonra Hubeyb b. Adîy, güzelce tıraşını oldu, hazırlandı; sonra Safvan b. Umeyr'in adamları gelip onu aldılar ve Mekke'nin dışına bugün Ten'im Mescidi'nin bulunduğu yerin hemen arkasında bulunan büyük bir kayalığın önüne getirdiler. Arkadaşı Zeyd'i de oraya getirmişlerdi. İki sâdık dost birbirlerini görünce sarılıp hasret giderdiler ve birbirlerine sabır telkin ettiler. [55]

Sahâbice Sevda

Mekkelilerin, onları Ten'im Mescidi'nin yakınlıklarında bulunan o kayalığa getirmelerinin sebebi hem Harem bölgesinin dışında bu işi yapma arzularından hem de herkesin gözü önünde onları öldürmek isteğinden kaynaklanıyordu. Çünkü Mekke'de özellikle gençler arasında Müslümanlara karşı bir ilgi artmıştı; bir yönü ile Mekkeliler, Hubeyb b. Adîy'in şahsında onlara da mesaj vermek ve onları da sindirmek istiyorlardı. Onlar telaşlı bir hâlde idam sehpasını hazırlarken, Hubeybb. Adîy de adım adım şehadete yaklaşmanın sevinci içerisindedir. İdam sehpası veya darağacı deyince aklımıza, Hubeyb b. Adîy'in bir ip ile asılacağı gelmemelidir. Onun öldürülme şekli şöyle olacaktı: Bir çukur kazılacak, büyük bir ağaç gövdesi oraya çakılacak, Hubeyb b. Adîy o ağaca bağlanacak ve yakınları Bedir'de öldürülen yaklaşık 40 Mekkeli genç ellerinde mızraklar ile o mızrakları batıra batıra Hubeyb b. Adîy'i şehit edeceklerdi.[56]

Böyle zor bir tablo karşısında bile Hubeyb b. Adîy, inanılmaz bir ruh hali içerisindeydi. O anlarda Hubeyb b. Adîy'in bu vakarlı hali Mekkelileri ürkütür. İnsanların hallerini fark eden Ebû Süfyan, Hubeyb b. Adîy'in ya-

[54] Taberî, *Tarih*, III, 31.
[55] Diyarbekrî, *Târîhu'l-Hamîs*, I, 456.
[56] Vâkıdî, *Kitabü'l-Meğâzi*, II, 535.

nına yaklaşır; son bir isteği var mı diye sorar. Hubeyb b. Adîy: "Evet, eğer müsaade ederseniz iki rekât namaz kılmak istiyorum." der. Müsaade ederler; Hubeyb b. Adîy namaz kılmaya başlar. Son namaz bu, adım adım Rabbine yaklaştığı bir anda son namazını kılmaktadır. Hızlıca namazını kılar, namazını bitirdikten sonra dönüp yanındakilere der ki: *"Vallahi! Eğer Hubeyb ölümden korktu demeyecek olsanız öyle bir uzatırdım ki namazımı... Çünkü öyle bir lezzet almıştım ki namazdan, saatlerce kılsaydım, yine de kılmak isterdim."* [57]

Son namaz, öyle kolay mı cellâdın önünde son namazı kılmak!... Bu ancak Hubeybce iman edenlere, onun gibi sevdalılara nasip olan bir ayrıcalıktır. Hubeyb b. Adîy'in başlattığı bu güzel gelenek, ölüme yürüyen tüm idamlıkların yaptıkları son işleri olmuştur. Artık işin sonuna gelinmiştir. Hubeyb b. Adîy, kendisini izleyen herkesi âdeta sarsan bir tavır ile güle güle ölüme doğru yürümektedir. O anda Ebû Süfyan insanlar üzerinde oluşan bu tesiri kırma adına Hubeyb'e son olarak şöyle bir teklifte bulunur: *"Ey Hubeyb! Gel sana son bir şans verelim. Bak sen burada bunca sıkıntıyı çekerken Muhammed, Medine'de keyif çatıyor. O bile bile sizi ölüme gönderdi. Şu kadar insanın huzurunda 'Yerimde Muhammed olsun.' de seni serbest bırakalım."* [58] Ebû Süfyan'ın bu teklifi, insanları daha da meraklandırmıştı. Hubeyb'ten istenen tek bir söz idi; o sözü söyleyip, hayatını kurtarabilirdi. Peki, ne dedi Hubeyb b. Adîy? O ana kadar sevdasına en ufak bir leke sürmeyen Hubeyb, bu teklif karşısında da sevgisine hiçbir leke sürmeyecek ve tarihe geçecek o meşhur sözünü söyleyecekti. En gür sedası ile dedi ki: *"Vallahi! Değil burada Muhammed'in olması, O'nun ayağına bir tek diken batmasına dahi gönlüm razı olmaz. Saçlarım adedince başlarım olsa ve her gün biri kesilse ben yine de O'na bir şey olmasını istemem."* [59]

Bu aşk karşısında Ebû Süfyan'ın da olaya şahitlik eden Mekkelilerinde dilleri tutulur. Ebû Süfyan der ki: *"Bu nasıl bir sevda? Onlarca hükümdar, onlarca devlet başkanı tanıdım. Hiçbirinin tebaasını, Muhammed'in sahâbîle-*

[57] Taberî, *Tarih*, III, 31; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 63.
[58] Muhammed Emin Yıldırım, *Efendimiz'i (sas) Sahâbe Gibi Sevmek*, s. 100.
[59] İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 246; Vâkıdî, *Kitabü'l-Meğâzi*, II, 536.

ri gibi görmedim."[60] Hubeyb b. Adîy, giderken bile peygamber nasıl sevilir bunu âleme göstererek gidiyordu. Sahâbenin peygamber sevdasının sadece lafta olmadığını öğretiyordu. Bu sevdanın ölümüne bir sevda olduğunu gösteriyordu. İmanın bir gereği olan bu sevdanın ispatını kanını akıtarak âleme duyuruyordu.

Bazı ehli ilim aidiyeti konusunda şüpheler dile getirseler de,[61] kaynaklarımızda o anlarda Hubeyb b. Adîy'in okuduğu bir şiir vardır. O şiirin takribi olarak Türkçesi şöyledir:

Şüphesiz hizipler, toplandılar etrafımda,
Ne kadar adamları varsa, her biri, bir yanımda!
Hepsinin düşmanlıkları gayet açık bir halde,
Ben mağfirete eriştiğim için çabaları kalleşçe!
Oğullarını ve kadınlarını izlesinler diye topladılar,
Beni ise çıkılması zor bir ağaca bağladılar!
Garipliğimi, hüzün ve kederimi ancak Allah'a şikâyet ederim,
Onların bana verdiği ızdırabı ise Rabbime havale ederim!
Ey Arşın sahibi! Bana yapılmak istenen şeye karşı sabır ver,
Paramparça olmuş bedenime takılmadan, biten umuduma karşı güç ver!
Eğer Allah dilerse, kesilmiş parçaları birleştirerek bereket verir,
Ben her şeye razı iken onlar küfür veya ölüm arasında seçim için bana eziyet verir!
Hâlbuki benim gözlerim sabırsızlık göstermeden yaş dökmekte,
Etrafımı saran ölümden kaçmadan, güle güle vuslata yürümekte!
Allah'ın adına yemin olsun ki Müslüman olarak öldükten sonra ne gam bana,
Bedenim hangi tarafa düşerse düşsün, ne yazar bundan sonra!
Ben düşmana ne bir zillet, ne bir korku yansıtacak değilim,
Dönüşüm Allah'a olduktan sonra, ben O'na büyük bir sevinç ile giderim! [62]

[60] İbn Seyyidinnâs, *Uyûnü'l-Eser,* II, 42; İbn Kesîr, *el-Bidâye,* IV, 65.
[61] İbn Hişâm, *es-Sîre,* III, 250.
[62] İbn Abdilberr, *el-İstiâb,* II, 23.

o anda da birçoğu Hubeyb'in bu bedduasından kurtulmak için kendilerini yere atarlar.[67] Ancak o canilerin çoğu bu bedduanın muhatabı olur.

O gün o hadiseye şahit olanların bazıları sonraları Müslüman olacaklardır. O isimler, hayatları boyunca unutamadıkları o anları nakledeceklerdir. Onlardan biri Hâris b. Bersâ'dır. O diyor ki: "Hubeyb b. Adîy beddua ederken, bende oradaydım. O öyle sözler söylüyordu ki vallahi, bir an bizden hiç kimsenin sağ kalmayacağını sanmıştım." [68]

Yine bu olayı bize yıllar sonra nakleden Saîd b. Âmir, o günler Müslüman değildir, sonraları Müslüman olacak Hz. Ömer döneminde Humus valiliği yapacaktır. O bedduanın tesirini kendisine nasıl isabet ettiğini bize aktarmaktadır. Saîd b. Âmir'in kendisine ara ara baygınlık gelmektedir. Bir ara Halife Hz. Ömer'in yanında da bu hal olunca, Hz. Ömer, bunun nedenini sorar. Saîd b. Âmir der ki: "Ey Mü'minlerin Emiri! Bende herhangi bir hastalık yoktur. Fakat ben Hubeyb b. Adîy'in öldürülmesi sırasında oradaydım ve onun bedduasını bizzat işitmiştim. İşte o hadiseyi ne zaman hatırlasam, bana bir haller oluyor, üzerime bir baygınlık geliyor." [69]

Toprağın Yuttuğu Kişi

Mekkeliler, Hubeyb'i şehit ettikten sonra sıra Zeyd b. Desinne'ye gelmiştir. Hubeyb'in ölümünü görünce Zeyd'in korkacağını zannetmişlerdi. Ona da teklifler yaptılar, ona da bazı şeyler önerdiler. Ama Zeyd'in tavrı aynen Hubeyb'in tavrı gibi olacaktı. O da büyük bir vakar ile aynen Hubeyb gibi şehadete doğru yürüyecekti.[70]

Mekkeliler şehit edilen Hubeyb b. Adîy'in cesedini günlerce orada teşhir ettiler. Nöbetçiler dikerek kimselerin kaldırmaması içinde tebdirler aldılar. Efendimiz (sas) bunu duyunca ya Amr b. Ümeyye'yi ya Zübeyr b. Avvam'ı birkaç kişi ile Hubeyb'in cesedini toprağa gömmeleri için Mekke'ye

[67] İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 246; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 66.
[68] Vâkıdî, *Kitabü'l-Meğâzi*, II, 536.
[69] İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 182, 183; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 66.
[70] İbn Hişâm, *es-Sîre*, III, 181; Taberi, *Tarih*, III, 31.

Selam'a, Selam; Hem de Ne Selam!

Mekkeliler, Hubeyb'in kararlılığını görünce, onu öldürmek için harekete geçtiler. O anda Hubeyb b. Adîy, karşısında duran yüzlere şöyle bir baktı, sonra gözlerini semaya doğru kaldırdı ve dedi ki: *"Allah'ım! Ben birazdan sana doğru geliyorum; ama benim bu halimden Medine'deki peygamberin haberi yok. Ne olur Rabbim sen benim selamımı O'na ulaştır; benim bu halimi O'na arz eyle!"*[63] Âsım b. Sâbit'in duasını kabul eden Allah, Hubeyb'in de duasını kabul edecektir. Efendimiz (sas) o anda Mescit'te onlarca sahâbe ile oturmaktadır. Bir anda Efendimiz (sas) toparlanacak, mübarek elini göğsünün üzerine koyacak ve herkesin duyacağı bir şekilde:

وَ عَلَيْكَ السَّلامُ يا خُبَيْب **"Ve aleyke's-selam Ya Hubeyb!/ Ve selam senin üzerine de olsun Ey Hubeyb!"** diyecektir. Ne olduğunu anlamayan sahâbî merakla, Efendimiz'e (sas) baktıklarında, Efendimiz (sas) olanları anlatacak ve: **"Kardeşiniz Hubeyb şehit oldu."** diyecektir. [64]

Hubeyb b. Adîy, ellerinde mızraklar olan o intikam ateşi ile yanıp tutuşan Mekkelilerin hedefi olurken, yüzü kıbleden başka bir tarafa dönecekti. O anda duası şu olacaktı: *"Allah'ım! Eğer benim, katında bir yerim varsa, ne olur benim yüzümü kıbleden başka bir yöne çevirme!"* [65] Kıble hassasiyeti, kulluğun derinleşmesi ve o zorlu anlarda bile bunun ortaya çıkması üzerlerinde durulması gereken mesajlardır.

O gözü dönmüş adamlar, mızrakları Hubeyb b. Adîy'e saplarken, acılara daha fazla dayanamayan Hubeyb, orada bir bedduada bulunur. Der ki: "Allah'ım Kureyş'in bu müşriklerini mahvet. Onların topluluklarını darmadağın et. Onların birer birer canlarını al ve hiçbirini sağ bırakma!"[66] Hubeyb'in bu bedduasını duyanlar sarsılırlar, hatta Câhiliye araplarında bir adet vardır, beddua kendilerine isabet etmesin diye kendilerini yere atarlar,

[63] Muhammed Emin Yıldırım, *Efendimiz'i (sas) Sahâbe Gibi Sevmek*, s. 101.
[64] Ebû Nu'aym, *Delâil*, II, 508; Beyhakî, *Delâil*, III, 326.
[65] İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 477.
[66] İbn Kesîr, *el-Bidâye*, IV, 63; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, VI, 200.

gönderdi. Bu görevliler zorlu bir iş ile cesedi bağlı bulunduğu yerden alıp, tam götüreceklerken Mekkeliler tarafından fark edilirler. Onu bir yere bırakır, gizlenirler. Ama döndüklerinde cesedi orada bulamazlar. Allah, Hubeyb'in bedenini de aynen Âsım b. Sâbit gibi korumuş, bir meçhulde saklamıştır. Onun için Hubeyb'e de "بلع الأرض *Beliu'l-Ard/ Toprağın yuttuğu kişi*" denmiştir. [71]

Böylece Hubeyb b. Adîy, Efendimiz (sas) ile sadece dört yıllık bir beraberliği olmasına rağmen, adını silinmez harflerle yüreğinde sakladığı o derin sevdasından dolayı tarihe yazdırmıştır. Az yaşamış; ama çok şey söyleyerek gitmiştir. Miladî 6. yüzyılda yaşamış; ama 21. yüzyıla da yüzyıllara da söz söylemektedir. Duyabilmeyi Mevlâ hepimize nasip eylesin.

HUBEYB B. ADÎY'İN HAYATINDAN MESAJLAR

- Sevilmesi heyecanın ve hissiyatın değil, imanın konusu olan peygamberini her şeyden; ama her şeyden daha fazla sev ki Hubeyb olabilesin.
- Şehadet, ölümlerin en güzeli, şehadet, düğünlerin taçlı gelini, şehadet mü'minlerin en büyük emeli; İslâm'ı yaşamak ve yaşatmak ızdırabı altında inle ki o hedefe varabilesin.
- Umeyr gibi kardeş, Zeyd gibi arkadaş, Es'ad gibi abi, Mus'ab gibi muallim edin ki sâdıklarla beraber olasın, sadakatini daim kılabilesin.
- Muhabbeti, vakarı ve izzeti kendine azık olarak edin ki ölüme yürürken bile diriltebilesin, halin ile nicelerinin yüreklerine iman tohumu ekebilesin.
- Peygamberin sesini ve sedasını âleme ulaştırmayı kendine temel vazife olarak edin ki 14 asır sonrasından gelsen bile Hubeybce selam verebilesin, Hubeybce karşılık bulabilesin.

[71] İbn Hacer, *el-İsâbe*, I, 477.